

השיעור המרכזי בבית הרב קוק רח' הרב קוק וירושלים בכל יום שלישי 20:00

בסייעתא דשמיא

חוברת ז'

החרוב הזקן

למהותו של ראש השנה לאילנות

שיעור מבית הרב קוק לכבוד ט"ו בשבט
מאת: הרב יצחק חי זאגא

דף המקורות בסוף החוברת

סודו של החרוב

שלו' לכולם. אנו עומדים לפני שמחת יום ט"ו בשבט, שעל פי משנה א' במסכת ראש השנה, הוא ר"ה לאילנות. השו"ע בסי' תקעב' פסק, שאין עושים בו תענית, ובסי' קלא' פסק, שאין אומרים בו נפילת אפים. המגן אברהם שם הביא המנהג לאכול ביום זה מפירות האילן. ופה בארץ ישראל נוהגים רבים לצאת וליטוע נטיעות חדשות. השאלה היא מה פשרו של פרץ השמחה החקלאי הזה?

שמה תאמרו, כמו כל דבר שנידון בראשיתו, כך ט"ו בשבט הוא יום הדין לאילנות, וביום זה אנו שמחים על משיכת השפע לפירותיה הקדושים של ארץ ישראל. לו היו הדברים נכונים, היה בכך משום הסבר. אבל הרי במשנה ב' שם נאמר, 'בארבעה פרקים העולם נידון.. בעצרת על פירות האילן'. אם כן, בחג השבועות נידונים פירות האילן, ולא בט"ו בשבט. אז מה העניין בט"ו בשבט?

במועדי ראי"ה עמ' 214 [מקור א], הביא הרב נריה משם הרב דוד הכהן הנזיר, שהמנהג בחו"ל אכן היה לאכול מפירות א"י, אך ביחוד חרובים. והשאלה היא, המנהג לאכול בר"ה לאילנות, מפירות האילן, ובפרט מז' המינים שנשתבחה בהם א"י, מובן לכאורה, הגם שאין זה יום דינם, אך מדוע הודגש החרוב? ברור שיש ליום זה משמעות רוחנית עמוקה ומיוחדת, ולא כ"כ מוכרת. ננסה להבין את מהותה.

ראש השנה לאילנות

חז"ל כינו את ט"ו בשבט 'ראש השנה לאילן'. ישאל השואל, והרי למדנו בברכות מג', שהיוצא ביומי ניסן ורואה אילנות מלבליים מברך ברכת האילנות, 'שלא חיסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהם בני אדם'. אם כן, זמן לבלוב האילנות הוא בניסן, ומה בדיוק מתרחש בט"ו בשבט שעושה אותו ר"ה לאילנות?

התשובה היא, שכמו שחז"ל ידעו למסור לנו את זמן המולד המדויק של הלבנה, והיום רק עם לווניים רואים זאת, כך ידעו חז"ל להצביע על נקודת הזמן המדויקת, בה יוצאים העצים ממצב הצבירה של החורף, ומתחילים לשלוח את כוחם מחדש לכיוון הענפים, על מנת לייצר פירות. וכפי שכתב רש"י ברי"ה יד. 'עלה השרף באילנות ונמצאו הפירות חונטין מעתה'. בכל ט"ו בשבט מתחילה צמיחה חדשה. זהו המעבר הנסתר מן העין, מיניקה להנקה. אפשר לומר אם כן, שט"ו בשבט הוא תחילת האביביות, אבל בנקודת המפנה הגנוזה שלה.

אך עדיין יש לשאול, למה לא נמתין לחודש ניסן, עד שנראה בבירור את לבלוב האילנות, ואז נברך את ברכת האילנות בשמחה. מה כל כך חשוב במעבר האילנות מיניקה להנקה, עד שאנו ממהרים כבר בנקודת המפנה הגנוזה, בט"ו בשבט, לשמוח בשמחת התחדשותם?

שמור את חודש האביב

התורה מצוה אותנו בדברים טז', 'שמור את חודש האביב', היינו, מאחר וההפרשים בין שנת ירח לשנת השמש, יוצרים מצב בו פסח עלול לצאת בחורף, מצוה התורה לעבר את השנה במידת הצורך, כדי שפסח יצא תמיד באביב. רואים אנו שהתורה מייחסת חשיבות קדושתית לאביב הארץ ישראלי. יתירה מכך, שבועות הוא חג הקציר וחג הבכורים. סוכות הוא חג האסיף. ואם כן, שלושת הרגלים מחוברים עם עונות השנה החקלאית הארץ ישראלית. מה פשר העניין? התשובה מצויה בהכרת החיבור המיוחד שבין עם ישראל לארץ ישראל.

המדרש במדבר רבה כג' אומר, 'זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה, מהו לכם? לכם היא ראויה.. אמר הקב"ה.. הארץ שלי.. וישראל שלי.. מוטב שאנחיל ארצי לעבדי, שלי לשלי..'. ואומר רשב"י בויקרא רבה יג' ב'.. 'מדד הקדוש ברוך הוא כל הארצות ולא מצא ארץ שראויה לינתן לישראל אלא ארץ ישראל'. הרב קוק באורות ארץ ישראל א', מסביר שהקשר שיצר הקב"ה בין עם ישראל לארץ ישראל אינו מסתכם ברמת הקניין החיצוני, אלא בקשר חיים פנימי נשמתי עצמותי. עם ישראל וארץ ישראל זו עצמות אחת ממש.

כך עולה מדברי הרמב"ם במצות עשה קנג' [מקור ב], הקובע שקידוש החודש שקידשו הקדמונים, תלוי במציאותם של יהודים בארץ ישראל. וכך כתב, ויאילו אפשר דרך משל שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל, חלילה לא-ל מעשות זאת כי הוא הבטיח

שלא ימחה אותות האומה מכל וכל, אז לא יהיה יותר קידוש החודש. שימו לב לדברי הרמב"ם, אם לא יהיה אף יהודי בארץ ישראל, הרי זו מחיית אותות האומה מכל וכל.

החתם סופר בשו"ת יורה דעה רלד' [מקור ג] הסביר, שדעת הרמב"ם היא, שקידוש החודש תלוי באם 'נשארו בא"י אפילו כורמים ויוגבים ישראל', ואם לא ישארו יהודים בארץ ישראל, 'לא יועיל חשבון וקידוש הקדמונים ושבטלה כל התורה חלילה ואין כאן אומה ישראלית ח"ו, והיינו כליון אומה ח"ו, אלא שהבטיחנו יוצרנו שלא יהיה זה...'. הנה כי כן, כל קיומנו כעם חי וקיים עלי אדמות, תלוי בישיבתנו בארץ ישראל. לכן מכנה אותה דוד המלך בתהלים קטז', 'ארצות החיים', וכפי שהסביר רש"י שם.

החיבור בין עם ישראל לארצו הוא קשר חיים כה חזק, עד שכשישראל יוצאים לגלות, הארץ מגיבה בחורבנה הגמור. וכך נאמר במדרש ספרא בחוקותי ב', 'שלא יהו ישראל אומרים, הואיל וגלינו מארצנו, עכשיו האויבים באים ומוצאים עליה נחת רוח, שנאמר ושממו עליה אויביכם היושבים בה, אף האויבים הבאים אחרי כן לא ימצאו עליה נחת רוח'. וכתב הרמב"ן בויקרא כו', 'ושממו עליה אויביכם, היא בשורה טובה.. שאין ארצנו מקבלת את אויבינו, וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל הישוב, ארץ אשר היא טובה ורחבה, ואשר היתה נושבת מעולם, והיא חרבה כמוה, כי מאז יצאנו ממנה לא קבלה אומה ולשון, וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם'. קדחות, ביצות, ועוד כל מיני שיטות, בהם הרחיקה ארץ ישראל מעליה, כל מי שניסה להתחבר איתה, בזמן גלותו.

ואמר ר' אבא בגמרא סנהדרין צח., איך נדע שהגיע קץ הגלות, ומתחילה הגאולה? כשהארץ תשוב לתת לנו את פריה, וכמאמר הפסוק ביחזקאל לוי 'ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא'. עתה נוכל להתחיל ולהבין את חגיגת החקלאות הארץ ישראלית בשלושת הרגלים, וגם בט"ו בשבט.

אקלים נשמתי ישראלי

כפי שראינו, עם ישראל וארץ ישראל זו ישות אחת ממש. אז אם בט"ו בשבט מגיע ראש השנה לאילנות, הרי שזהו גם ראש השנה לאילן הנשמתי הישראלי, שבתוך היהודי. ואם מגיע האביב בארץ, אז גם בתוכנו מתחילה האביביות הנשמתית. נסביר את הדברים.

מה זה בעצם חודש האביב? בסתיו, העצים משליכים את עליהם החיצוניים ומתכנסים. במשך החורף, הם צוברים כוחות חיים. ההתכנסות הגדולה הזו, עם כל הכוחות שנצברו בה, פורצת החוצה, בפריחה הגדולה של האביב.

כך הוא גם בעם ישראל. השנה בעצם מתחלקת לשניים. חצי השנה החורפית הלימודי המתכנס, מתחיל בא' תשרי, ומולו חצי השנה האביב-קיצי היוצא ופועל, מתחיל בא' ניסן. בט"ו באב, מ"ה ימים לפני ר"ה לשנים, מתחילים הלילות להתארך ומוסיפים בלימוד התורה. זוהי ההתחלה הגנוזה של התקופה החורפית המתכנסת. ובט"ו

בשבט, מ"ה ימים לפני ר"ה לחודשים ולמלכים, מתחילה בגניזו, התקופה האביבית, תקופת הפריחה והיציאה החוצה לפעול ולעשות.

הרב קוק כתב במגד ירחים, פתגם לחודש ניסן, 'יציאת מצרים תשאר לעד, האביב של העולם כולו'. האבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, התאמצו עבדו סבלו, כך גם השבטים אשר באו אחריהם, וכך גם ישראל אשר סבלו את שעבוד מצרים. זוהי התקופה החורפית של עם ישראל ביסודו. ואז יצאנו ממצרים, עלינו על במת העמים, ולימדנו את העולם כולו, שהאדם מסוגל להגיע לחרות נשמתית, להשתחרר מיצריו, ולרומם את גופו. האביביות הלאומית שלנו, הפריחה הגדולה, היציאה אל הפועל, אל האור, של כל מה שכונס בתוכנו בתקופת היסוד, הביאה את האביב לעולם כולו, שהחל אז את תהליך פריחת תיקונו, התעלותו, ויציאתו לחרות אמיתית.

האביביות הנשמתית הזו שלנו, מחוברת לאביב של ארץ ישראל. אם תשימו לב, כל פעם שמגיע חודש ניסן, ישנה פריחה נשמתית בתוך כולנו. אילנות חיינו מבלבלים ומתחדשים. אנשים מרגישים צמאון לצאת לטייל, לראות את הפריחה בבקעה, ליהנות ממימי הנחלים בצפון, לנשום את אוויר הפסגות של השומרון, לחוות את חסד הזריחה שבדרום, לעלות לרגל לירושלים, לעשות ולשמוח. יש איזו פריחה, איזו התעוררות בתוכנו. האביביות הנשמתית וגם הנפשית-גופנית שלנו, מחוברת עם האקלים של ארץ ישראל. ולכן, כשיש ראש השנה לאילנות, יש ראש השנה גם לאילנא דחיי שבתוכנו. כי ארץ ישראל ועם ישראל זה דבר אחד. מחוברים לגמרי.

אך עדיין שאלתנו בעינה עומדת, מדוע לא להמתין לאביב שבניסן, מדוע להזדרז ולחגוג את ט"ו בשבט? כדי לענות על שאלתנו זו, עלינו להבין לעומק, אילן מהו.

אילן החיים

במסכת ב"ק צא: אומר רב, שאסור לקצוץ דקל שנותן קב פירות. וכן פסק הרמב"ם פ"ו מהל' מלכים ה"ח, 'כל הקוצץ אילן מאכל, דרך השחתה, לוקה'. לכאורה, היינו אומרים שזהו איסור בל תשחית שנכון גם לגבי כל דבר אחר. אבל הגמרא שם מביאה דברי ר' חנינא האומר, שהבן שלו נפטר מן העולם רח"ל, בגלל שקצץ תאנה קודם שהגיע זמנה, היינו בעת שעוד היתה פוריה. זה כבר לא פשוט. לא שמענו שמי ששובר כוס, או שוחט תרנגולת שלא לצורך, יחטוף עונש שכזה.

השו"ע לא הזכיר מפורשות איסור זה, הגם שברור שהוא נוהג הלכה למעשה, והט"ז הביאו דוקא ביו"ד סימן קטז', העוסק באיסור לעשות דברים מסוכנים, וכתב: 'שאסרו חז"ל מפני הסכנה שלא לקוץ אילן העושה פירות.. וכתב הרא"ש.. וכן אם היה צריך למקומו מותר.. ומזה התרתי לאחד שהיה לו קרקע עם אילנות, לקוץ האילנות אף על פי שיש בהם פירות, כדי לבנות בית דירה עליה..'. אומר הט"ז זה דבר מסוכן, אבל אם יש צורך, כמו לבנות בית, מותר. ובשו"ת חתם סופר יו"ד סי' קב' הזהיר, שאם אין וודאות 'שיהיה ריווח הקציצה יותר מהפירות.. אסור למקצייה וסכנה איכא'. כלומר, אם יש ספק אם אכן התועלת שתצמח מקציצת העץ גדולה יותר מפירותיו, מסוכן מאד לקצוץ אילן מאכל. מה פשר הדבר? מתקבל הרושם

לכאורה, כאילו תפסו חז"ל את קציצת האילן, כמעשה של נטילת נשמה, שאדם יכול לשלם עליו בחייו. מדוע?

שילוב הוי"ה אדנות

כששולח משה רבינו את המרגלים לארץ ישראל, הוא מנחה אותם שיבדקו 'היש בה עץ אם אין' (במדבר יג'). מה כוונתו? הסביר שם רש"י, שמשה ביקש מהם לבדוק, 'אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו'. הצדיק בהגנתו על ישובו, מכונה 'עץ'. כי כמו העץ היונק על ידי שורשיו מן האדמה, ומעביר את הכח שהוא יונק אל הפירות, כך גם הצדיק יונק אורות מן השמים, ומשפיע את השפע לבני עמו.

כתב הרד"ק בבראשית ב' ז', 'שהאדם צומח מן השמים, כלומר שכל צמח צומח מעיקרו.. לפיכך אנו צומחים מן השמים, ומפני זה נקרא אדם פרי מהופך'. כלומר האדם הוא כמו עץ ששורשיו מן השמים. נשמתו של האדם באה מן האינסוף, היא חלק אלוך ממעל. היא יונקת משמי שמים, ממקום שאין שכלו של האדם עצמו יכול להגיע, מושכת את האור לתוכה, ומעבירה אותו דרך שורשיה אל גזעה ואל ענפיה, ועד לפירותיה המעשיים. כמו צינור שפתוח בצידו האחד אל האינסוף, ובצידו השני אל המציאות הארצית המוגבלת. האדם כמו האילן, אינו אלא צינור להולכת השפע. הרצון העמוק ביותר באדם, איננו הרצון לחיות, אלא הרצון להחיות. אדם בריא, הוא אדם שיונק מהאלוקים, ומשפיע את השפע לסביבתו. חוסר יניקה מתורת ד', או מעצור בהעברת השפע לסביבה, הם מצבים שאינם בריאים לאדם.

ההבנה הקדושה הזו, היא משמעותו הפשוטה של השילוב בין שני שמות קדושים, שם הוי"ה הנכתב ואינו נקרא, ושם אדנות. שם הוי"ה מבטא את היניקה מן האינסוף, ושם אדנות את ההנקה, את ההמשכה וההשלטה של השפע השמימי, על המציאות הארצית. השילוב הזה, הוא עבודתם של ישראל והוא תיקון העולם כולו. וכתב הרב קוק בישראל ותחיתו יב', שכדי לעשות את עבודת השילוב והחיבור בין שמים וארץ, עלינו לעסוק בחכמת ישראל הפנימית, איש איש לפי מדרגתו כמובן, כי על ידה תזרח הדעת להכיר את המגמה של כל ההתפתחויות שמסובב הקב"ה בעולמו, וכך נוכל להיות שותפים פעילים, בריבוי ברכת התגלותו, של 'שם ד' המאיר ומחיה, מסדר ומטיב את כל.. השם המשולב של הויה ואדנות...'. עתה נוכל להבין מהי מהותו הנעלמה של ט"ו בשבט.

מהותו של ט"ו בשבט

שאלנו, מדוע ממהרים אנו לחוג את ט"ו בשבט, ואיננו ממתניים להופעת האביב בניסן. ובכן, הזריזות הזו נובעת מן העובדה, שחפצים אנו להתחבר לנקודת המעבר הגנוזה, המשלבת את היניקה החורפית אל ההנקה האביבית. כי נקודת זמן חקלאית זו, מכוונת היא בהופעתה הארצית, אל מול נקודת השילוב בין השמימיות לארציות, שילוב הוי"ה ואדנות. זהו סוד ר"ה לאילן. כתב הרמ"ק בפרדס רימונים שער כג',

שהמילה 'אילן' עולה בגימטריא 91, כמו הגימטריא של שילוב שמות הוי"ה (26) ואדנות (65), שעולים גם הם ביחד 91. ואם כן, השילוב הקדוש הזה, הוא סוד האילן, וממילא גם סודו של ט"ו בשבט.

עתה נוכל להציע הסבר לכך שעל פירות האילן דנים בעצרת ולא בט"ו בשבט. בראש השנה לאילנות, דנים את האילנות עצמם, ולא את פירותיהם. את האילנות שלהם, היונקת על ידי השורשים, ומעבירה את הכח בגזעה וענפיה אל הפירות שיבואו. האילניות עצמה, עבודת השילוב, עצם הכשרון והיכולת להולכת השפע, היא שנידונה בכל ט"ו בשבט. נקודת המעבר הארצית והנפשית, מהיניקה להנקה.

ואנו, שכל ענייננו הסגולי הישראלי, הוא השילוב הקדוש הזה בין שמימיות לארציות, משתתפים גם אנו וסופגים מאורותיו הקדושים של ט"ו בשבט, היום הארץ ישראלי המיוחד הזה. מתפללים ומבקשים שנזכה להיות לעץ המגן ומשפיע שפע של טוב, לעם ישראל ולעולם כולו.

השלהבת הישראלית

הרב קוק באגרת תגי כתב על יום ט"ו בשבט, 'על פי המנהג יש בו איזה רושם של יום חגיגה, של התעוררות לתחיה ישובית בארץ הקודש'. בכל שנה ביום המתוק הזה, אנו חשים בתוכנו איזו התעוררות, לקום וליישב, לבנות ולהחיות את ארצנו הקדושה. בהתעוררות זו, יש סוד גדול.

במהלך הדורות, חזר עם ישראל והתפלל שוב ושוב, 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה'. כשחושבים על כך בהגיון, זוהי תופעה מאד תמוהה. הרי גם הסבא של הסבא של הסבא שלנו, ואף יותר מכך, לא ראה את ארץ ישראל, ובטח שלא את ירושלים בבנינה. אז מהיכן נבעו וכיצד השתמרו הגעגועים העזים האלה, לארץ שמעולם לא ראינו?

הרבה טועים לחשוב שהסגוליות הישראלית, היא נשמתיות אלוקית עליונה. וזו טעות. זה כמו לעצור באמצע משפט. השפת אמת לפרשת שלח תרמה' [מקור ד] אומר, שהמרגלים טעו בדיוק בטעות הזו. הם רצו להשאר במדבר כדי להמשיך ולזכות למעלות רוחניות, מבלי להיזקק לעבודת האדמה הארץ ישראלית, שעלולה להפריע להם ללמוד תורה, ואולי אף להחלישם רוחנית, כפי שאכן קרה בתקופת השופטים. אבל הם לא הבינו, שכל עניינם של ישראל הוא, שנשמתם גבוהה למעלה מן המלאכים, ומתלבשים בגוף בעולם הזה, למלא שליחותו יתברך לתיקון הבריאה.

כך גם הרב קוק באורות ארץ ישראל פיסקה ח' כותב, ש'בתוך הלב פנימה, בחדרי טהרתו וקדושתו, מתגברת היא השלהבת הישראלית', והיא אינה רק נשמה גבוהה, אלא טבוע בה הרצון להופיע את אור ד' השוכן בה, בתוך המציאות הארצית. 'לצקת את רוח ד', רוח ישראל.. בתוך כל הכלים הרבים המיוחדים לה, להביע את הביטוי הישראלי המלא בהבלטה גמורה, מעשית ואידיאלית'.

הישראליות הזו, הנשמית-ארצית, המשלבת בטבעה הוי"ה ואדנות, היא סוד תשוקת ארץ ישראל, אשר נשמרה בכל תוקפה במהלך הגלות הארוכה. כי כשיהודי חש בתוכו את הצמאון הישראלי הטבעי העולה מתוך נשמתו, לגלות אור ד' בארץ, הוא מסתכל ימינה ושמאלה, ורואה שהוא בתימן או בפולין או במרוקו, מקומות בהם לא יוכל להביא לידי מימוש את סגולתו הטבעית, הצועקת מתוכו, לחבר שמים וארץ. ואז הוא אומר מתוך עצמותו הקדושה, בגעגועים עצמיים עזים וקדושים, 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה', העיר שחברה לה יחדיו, של מעלה ושל מטה.

האור הקדוש הזה, מתעורר בכל ט"ו בשבט, וזהו סוד 'ההתעוררות לתחיה ישובית בארץ הקודש', עליה כתב מרן הרב. התעוררות הגעגועים הנשמתיים הארץ ישראליים, להוציא אל הפועל את האור האלוקי השוכן בתוכנו, לחברו למציאות הארצית, לשלב הוי"ה ואדנות.

מנהג הנטיעות

מנהג הנטיעות שהתחדש כאן בארץ ישראל, מעורר מחשבות. מדוע נטיעות בעצם ולא זרעים? הרבה יותר יעיל להביא שקיות גרעינים. יותר פשוט להובלה, יותר קל לעבודה. מן הסתם יש לכך סיבה חקלאית, אבל נראה כי יש גם הגיון רוחני, במנהג ליטוע שתילים מוכנים.

הפסוק בישעיהו ס' אומר, 'ועמד כולם צדיקים.. נצר מטעי..'. מסביר הרב קוק בעולת ראי"ה ב' קנח' [מקור ה], שמטע אילנותיו של הקב"ה, הוא מטע של אידיאלים, שהם מגמת העולם. ומהמטע האידיאליסטי הזה, באות נשמות ישראל. על כן דומות נשמות ישראל לשתילי נצרים מוכנים כבר בצורתם'. לא זרעים שהם רק פוטנציאל מסופק של כח גדילה, אלא ככוח שלם ומשוכלל, שזקוק רק לנטיעה באדמה פוריה, כדי לצמוח ולהשתכלל ולתת פירותיו. כי 'אצילות הנשמה הוכנה מראש מקדם, בכליל תפארתה..', ואינה מותנית בבחירה כזו או אחרת, בעצם קדושתה העצמית.

הנטיעות שאנו נוטעים, שתילים מוכנים ולא זרעים, מבטאות את העובדה שהנשמה הישראלית היורדת לשרות בארץ, היא כבר שתיל מוכן, הבא ממטעו של הקב"ה, נשמה קדושה, העמוסה בכל הכוחות הדרושים להאיר את העולם, ולפרנסו בפירות רוחניים קדושים טהורים ומחיים.

הוד השרון

מספר הרב נריה בספרו מועדי ראי"ה עמ' 212, כי כשהקימו את הוד השרון, בחרו מקימיה לקרוא למושבה כשמה של רומי, 'מגדיאל'. הרב קוק התנגד לכך בכל תוקף ואף אמר כי שם זה לא ישרוד בסופו של דבר, ואכן, כך היה. ברבות השנים, כשאוחדו מגדיאל והמושבה הדר רמתים, החליטה ועדת השמות הממשלתית להסב את שמן של שתי המושבות שהתמזגו, להוד השרון, וכך התקיימו דברי הרב.

מכל מקום, בעת חגיגת מטעים במושבה, התכבד הרב בנטיעה הראשונה. ומספר הרב זאב גולד 'כשקם והלך לנטוע התרגש מאד, עיניו זלגו דמעות, ופניו היו כלפיד אש. כשהגישו לו את המעדר, סירב לקחתו, והתכופף, ובידיו טיפל ברגבי האדמה, כשכולו נתון ברעדת קודש. אחד המקורבים הרשה לעצמו לשאול את הרב מדוע הוא מתרגש כל כך? והרב השיב ואמר: נטיעת עץ פרי בארץ ישראל, אין זו סתם פעולה חקלאית רגילה, זוהי התדבקות במידותיו של הקב"ה שאף הוא התעסק במטע הארץ תחלה'. הנה לכם כיצד יש להתייחס למנהג הנטיעות בט"ו בשבט.

בויקרא רבה כה', ג', אומר ר"י ב"ר סימון.. 'אחרי ה' אלוקיכם תלכו, וכי אפשר לבשר ודם להלוך אחר הקב"ה..? ובו תדבקון וכי אפשר לבשר ודם לעלות לשמים ולהדבק בשכינה..? אלא מתחלת ברייתו של עולם לא נתעסק הקב"ה אלא במטע תחלה הה"ד ויטע ה' אלוקים גן בעדן, אף אתם כשנכנסין לארץ לא תתעסקו אלא במטע תחלה'. הדרך ללכת אחרי ד', ולהידבק בו, היא על ידי נטיעות בארץ ישראל. ולכאורה, היה אפשר לשאול ואף לתמוה, מה כל כך קדוש בנטיעות? אבל אחרי שראינו שהנטיעה, והאילן, הרי הם מכוונים אל מול סגולתם של ישראל, למשוך האורות מן השורש השמימי, ולהשפיעו למציאות הארצית, אנו מבינים שבכל מעשה נטיעה בארץ ישראל, יש לראות כמעשה של הרחבת צינור השפע האלוקי הארץ ישראל. ואפשר כשנטע מרן הרב את אותה נטיעה בהוד השרון, התפלל למשיכת השפע והברכה למקום, על ידי שילוב שם הוי"ה ואדנות הרמוז באילן.

עד כה למדנו מהי מהותו המיוחדת של ר"ה לאילנות, עתה עלינו לנסות להבין, מדוע היה נהוג בחלק מהקהילות, כפי שהעיד הרב הנזיר, לתת מעמד מיוחד דוקא לחרוב.

הטבת הדורות הבאים

ב'מגד ירחים', כתב הרב פתגם לחודש שבט, 'חשק נטיעת אילנות, נובע מחפץ הטבת הדורות הבאים, המובלט בתקפו בעץ החרוב'. אילן הוא דבר בעל משמעות לטווח ארוך. התועלת שתצמח ממנו אינה מיידית, ועל כן בד"כ, אינה נובעת רק מתאוות הנוטע לפירות, אלא גם מחפצו להיטיב לדורות הבאים אחריו. אבל כשמדובר בעץ החרוב, הרי הנטיעה הינה אידיאלית בלבד. כי עץ חרוב אינו נותן פירותיו אלא לאחר שבעים שנה מנטיעתו, ואם כן, הנוטע שנטעו, עשה זאת אך ורק לשם הטבת הדורות הבאים.

הגמרא בתענית כג. מספרת על חוני המעגל, אשר ראה אדם הנוטע חרוב. שאלו, כמה שנים לוקח עד שרואים פירות על העץ? ענה לו: שבעים שנה. אמר לו, וכי פשוט לך שתחיה עוד שבעים שנה? אמר לו, אני מצאתי את העולם עם חרוב, וכמו ששתלו לי אבותי, אני שותל לילדי. ישב חוני לאכול, ונרדם לשבעים שנה (מתאים לכם?). כשהתעורר, ראה את אותו אדם מלקט חרובים מן העץ, שאלו, האם אתה הוא ששתלת? אמר לו, אני בן בנו. הבין חוני, שישן שבעים שנה. הלך לביתו ומצא שנכדו קיים, אמר להם, אני חוני, ולא האמינו לו. הלך לבית המדרש, ושמע את החכמים אומרים, מאיר לנו הלימוד היום, כמו בימי חוני המעגל. אמר להם, אני הוא חוני,

ולא האמינו לו, ולא כיבדוהו. ביקש רחמים מד', ונפטר מן העולם. אמר רבא, זהו שאומרים האנשים, או חברותא או מיתותא.

הרבה שאלות יש לשאול על הסיפור המדהים הזה. ראשית, איזה מין עץ זה החרוב, שרק כשהוא זקן בן שבעים, נותן פירותיו? שנית, אפשר להבין שהקב"ה הרדים את חוני לשבעים שנה, כדי ללמדו את סוד החרוב, אך מה הקשר בין החרוב הזקן, לחציו השני של הסיפור, בו בני ביתו מסרבים להאמין לו שהוא הסבא שלהם? הקושיה גדולה עוד יותר כשמדובר בחכמי בית המדרש, הרואים בחכמתם הרבה, שהלימוד מאיר כבימי חוני, ובכל זאת מסרבים לקבל שזהו חוני. אך הסיומת קשה מכולם. חוני מבקש לעלות לשמים, החיים אינם שווים לו בלא חברותא. גם אם אפשר להבין זאת מבחינה אנושית, לא מובן מה הקשר של אמירה זו, אל החרוב הזקן.

בורא עולמות ומחריבן

למדנו לעיל שהאילן עניינו צינור השפע, מן השורש אל הגזע והענפים, על מנת לעשות פירות. נשמתו של האדם, הרי היא אילנא דחיי, המושכת שפע משם הוי"ה השמימי, ומזרימה ומשליטה אותו, ועושה אותו לאדון כל הארץ, בשם אדנות. על פי הבנה זו, יש להבין מה עניינו הרוחני האידאי, של אילן החרוב.

אומר ר' אבהו במדרש ב"ר ג', שהקב"ה היה בורא עולמות ומחריבן. מה פשר ההחרבה הזו? מסביר הלשם שבו ואחלמה בפתיחה לספרו הדע"ה, שלעולמנו קדם עולם המכונה עולם התוהו, בו היו מצויים כבר כל השורשים של עולמנו זה, אך מאחר והיה זה עולם של דין בלתי ממותק, נחרב. מחורבן זה, נבנה העולם שלנו, עולם התיקון. כי נקודות האידאיות הקטנות השורשיות והבלתי מפותחות שהיו בו, ננטעו בעולמנו זה, כנטיעות חדשות, ומהן צומחים אנו ועושים פירות במהלך ההסטוריה העולמית כולה. זהו שאומרת הגמרא בפסחים נד., שגן עדן נברא עוד קודם בריאת העולם. וכן אמר ר' חנינא במדרש ב"ר טו', 'כקרני חגבים היו, ועקרן הקב"ה ושתלן בתוך גן עדן'. כלומר, האידאות השורשיות, קטנות היו כקרני חגבים, ועקרן הקב"ה מעולם התוהו, ושתלן בגן עדן של עולמנו.

יתכן שמשום כך התורה משתמשת במילה 'עץ', ואילו חז"ל במילה 'אילן'. עץ פירושו עצה, מחשבה, שנקטעה באמצע ולא הגיעה למימושה, קפצה ונפלה. ואילו 'אילן', פירושו אם לן. כמו שאומרים 'לן בעומקה של הלכה'. היינו, מחשבה מיושבת בדעתה, שפותחה כראוי לה. התורה שבכתב, מדברת מהצד השמימי, מהיכן הדברים באו, מעולם התוהו, ואילו חז"ל מתרכזים בצד הארצי של עולם התיקון.

קדושה מחרבת

התהליך של ההחרבה הבונה, חוזר על עצמו גם בתוך עולמנו. יש אנשים שמעדיפים להישאר במצב רוחני קפוא, ולא להתקדם לשום מקום. מה שהיה הוא שיהיה. אבל הרב קוק באורות הקודש ב' עמ' שיד', מסביר שיש שתי קדושות בעבודת ד', האחת

'קדושה בונה' שטובה גלוי, והשניה 'קדושה מחרבתי' שטובה גנוז, מפני שהיא מחרבת כדי לבנות עולם נעלה יותר, ממה שכבר בנוי. ועוד אומר שם הרב, שימי שאינו דורש את אור האמת והטוב בכל לבבו, אמנם 'איננו סובל הריסות רוחניות', אבל אין לו גם כן בניינים עצמיים. הוא חוסה בצילם של הבניינים הטבעיים, כמו השפנים שהסלעים הם מחסה להם'. אבל 'מי שנשמת אדם בקרבו, נשמתו לא תוכל לחסות כי אם בבניינים שהוא בונה בעמלו הרוחני', עם כל מחיר ההחרבה הכרוך בכך.

כל שינוי רוחני, כל התעלות, יש בה מימד של החרבה של המצב הרוחני הקודם, אבל ההחרבה הזו בונה בניין נעלה יותר. היא לוקחת את הטוב שהיה במצב הקודם, וממשיכה אותו למצב הרוחני החדש, לבניין החדש שנבנה על הריסות, ומתוך חורבות, הבניין הקודם.

החרוב מבטא את עולם התווה העתיק, הזקן, אותו עולם שקדם לעולמנו זה, ונחרב. הקדושה המחרבת באה לידי ביטוי בסיפור של חוני. הכוחות הרוחניים הטובים, נבנו על ידי חוני המעגל, בעבור הדורות הבאים אחריו. כשהוא נכנס אחרי שבעים שנה לבית המדרש של הדור הבא, כולם מאירים מאורו ושמחים עד מאד באור הזה, אבל אותו עצמו הם מסרבים לעכל. הוא שייך לחולייה הקודמת שחרבה מן העולם. רק אורותיו הטובים הם שממשיכים לדור הבא. לכן הם שמחים באורו, אבל אינם מוכנים להתחבר איתו. הוא כבר בבחינת החרוב הזקן. החרוב, שפירותיו מיועדים לדורות הבאים, דוקא כשנוטעו כבר חרבו מן העולם.

נשמות דתוהו

כמה מוסר אדיר יכולים אנו ללמוד מחורבנו של עולם התוהו. מדוע נחרב עולם התוהו? מסביר הלשם שבו ואחלמה שם, שהכוחות המופלאים שהיו בעולם ההוא, היו מפורדים זה מזה. כל אחד אמר אני אמלוך, אעשה הכל לבדי בלי חברותא, ללא עבודת צוות. קפץ למלוך והוציא את כל כוחו בבת אחת, וכמו שעלה, כך גם נפל. אחריו קם כח שני וגם הוא כקודמו, היה מה שמכנים היום "סוליסט". לא מתחבר לסביבה. מזנק, עושה הכל לבד, עולה כמטאור, ונופל מיד.

הרב קוק באורות, 'זרעונים' פיסקה ג' [מקור ו], אומר שישנן נשמות הבאות גם היום מעולם התוהו. הן אינן מקבלות את סדרי עולם התיקון, התהליכי, ההרמוני, המחויב לעבודת צוות רוחבית ואורכית, עם בני דורך ועם בני הדורות הבאים. הם רוצים את האור הגדול כאן ועכשיו. לא מעניין אותם חוקי עולם התיקון. הם שוברים הכל ופורצים הכל, ומהם יוצאים הרשעים בעלי הפרינציפים. אלה שעושים להכעיס.

אמנם ההשתוללות הזאת, תפעל לטובה, כשצדיקים גיבורי כח, יגלו איך כל השאיפה האדירה הזו לגילוי אור אינסוף, בא תבוא להשלמתה במציאות הגבולית, דוקא מתוך עבודת הצוות הסבלנית, מתוך קבלת עול מלכות שמים באהבה, החותרת בגבורתה הזריזה לגאולה השלימה. וכך, הסופות של נשמות התוהו, יחוללו לבסוף גשמי נדבה.

קביעות ומחויבות לכלל

כמה עומק יש בנטיעה. שתיל בלתי נטוע, הרי הוא כמו רווק שחי באשליית החרות הבלתי מוגבלת. הוא לא תפוס דוקא לאדמה הזו. הוא כביכול לא מחויב לכלום. איזה כייף. יכול לנסוע לצפון או לדרום. חי את חייו כסוליסט בלתי מחויב. חגיגת האגואיסטיות הפרטית הניידת, והבלתי מחויבת, היא אשליית חרות, אבל באמת היא שעבוד נורא וחוסר בריאות. אושרו של האדם דוקא כשהוא כמו אילן, קבוע ונטוע באדמה, וחי את חיי החלקה אליה נקשר לנצח נצחים. האושר בא מלהינטע באדמה, להיקבע במקום אחד, לאשה אחת, למחויבות של חופה עם כתובה, 'אזון ואפרנס', יהיה מה שיהיה, אני איתך. עבודת צוות, קביעות ומחויבות לסביבה.

גם ברמה החברתית הציבורית. אל תהיה סוליסט נתון לדחפים חד פעמיים, כובש הצלחה, נהנה לרגע אחד על במת העולם, אחר כך חוזר לפינה שלו. כמו שקופץ ככה נופל. שום דבר לא קבוע, שום דבר לא המשכי, שום דבר לא תהליכי, ושום דבר לא נשמר. אבל צדיק לעומת זאת, כתמר יפרח. על הגזע שלו הכל נשמר. כשהוא היה קטן היה בגובה כזה. שנה אחר כך כבר הגיע למקום הזה. אתה רואה את הקביעות ואת התהליכיות שלו, שלב אחר שלב. הכל נשמר. יש המשכיות. אז תהיה שתיל, תנטע את עצמך. רק כך תוכל לממש את יעודך.

כי האדם בצורתו הטבעית, לפי כללי עולם התיקון, כדי לפרוח ולהצליח, כדי להוציא את האורות שבתוכו, צריך להתחבר ולהינטע. צריך להתחייב ולהיות מחובר בקביעות לסביבה. להכניס עצמו לגורל הציבור, למצב הציבור. כמו בקרבן הפסח. אם אתה לא מנוי, שהתחייב וקבע עצמו מראש בחבורה זו, אינך יכול לאכול עימם מקרבן הפסח. כמאמר הגמרא בברכות סג: 'אין התורה נקנית אלא בחבורה'.

זה הסוד בסיפורו של חוני. ר' חייא בר אבא אומר משום ר' יוחנן בגמרא יומא לח: 'ראה הקב"ה שצדיקים מועטים, עמד ושתלן בכל דור ודור'. לטובתו של חוני, לא קיבלוהו נכדיו ותלמידי תלמידיו. אתה סבא חוני, נטוע קבוע ומחויב לדור ההוא. שם הסביבה שלך. אף כי תורתך מאירה אותנו לדורות, אינך שייך לדור הזה. אם היו מקבלים אותנו, הרי היו מוציאים אותנו מנטיעתנו וקביעתנו ח"ו. ולכן הסיומת הזו היא המשך הסיפור על החרוב הזקן, הנותן פירותיו רק בדור הבא, בהגיעו לגיל שבעים.

כי האדם ננטע לא רק ביחס לבני דורו, אלא כחוליה בשלשלת העולמית לדורותיה. חשק הטבת הדורות הבאים, המתעורר בכל ט"ו בשבט, הוא תוצאה של התעוררות כח התיקון שבשילוב הוי"ה ואדנות, העמל להשפיע את אור ד', לעולמנו זה. השילוב והתיקון הזה, נעשה דוקא בנטיעת כל אחד מאיתנו וקביעותו בדורו, ולא פחות מכך, בנטיעתנו לדורות, כחוליה בשרשרת התיקון הישראלית, הארוכה כימי עולם. דוקא מתוך התנטעותנו בדורנו, במילוי יעודנו ותפקידנו, אנו זוכים להתכלל, בהכללה הגדולה של מהלך תיקון העולם, מראשיתו ועד אחריתו.

עץ החרוב, המרמז ליבורא עולמות ומחריבין, מבטא בזקנותו לא רק את עולם התהוה העתיק, אלא גם את השלשלת הארוכה של עולם התיקון, עבודת הצוות של כל הדורות כולם, לפיד התיקון, העובר מיד ליד, מדור לדור, כשכל דור נטוע בחולייתו

הוא, ודוקא כך, אורותיו מאירים לדורות הבאים. הריסתו הרוחנית בדוקא של העולם הקודם, לטובת בניין הדור הבא, הנהנה ומסגל לעצמו בבנינו החדש את פירות הדור הקודם, היא חלק מהקדושה המחרבת, קדושת התיקון הגדול.

ומציאה מצאתי בספרו של הרב נריה, מועדי ראיה עמ' 212, אשר פיתח את דבריו של הרב עוזי קלכהיים בבאר מגד ירחים, וכתב כי 'תיקון העולם השלם יבוא, כשיתעלה האדם מיחשק' פרטי ליחפץ' כללי, לשאיפת 'הטבת הדורות', כשיתרומם ממגמה אנוכית-פרטית הגובלת בעולם התוהו, לשאיפה כללית-מאוחדת, שכולה תיקון עליון'. והרי בדבריו התמציתיים, רמוזים עיקרי הדברים.

חרוב יוכיח

דברינו בעניין החרוב, מתאימים לדברי הגמרא בבא מציעא נט: , המספרת לנו על ר' אליעזר שעמד על דעתו מול כל החכמים, בעניין דין תנורו של עכנאי, ולא קיבלו ממנו. ר' אליעזר מתעקש על צדקת דעתו נגד הכרעת הרוב, ואומר 'חרוב יוכיח' שהאמת איתו. אומרת הגמרא, שנעקר החרוב ממקומו מאה אמה, וי"א ארבע מאות אמה. צריך לדעת שהמדרש ב"ר יג' אומר, ששורשי החרוב, מגיעים עד לתהום. והרי זה כמו לומר, שורשה האלוקי של המציאות, ומהלך תיקונה הכולל, מסכימים איתי. אמרו לו החכמים אין מביאים ראיה מן החרוב. אתה נטוע בדור הזה, ואתה צריך לקבל את הכרעת הרוב בדור אליו אתה שייך. וכך ממשיך הוא לאמת המים, היא זרימת התורה מדור לדור, ולכתלי בית המדרש, הם אלה שעומדים מדור לדור ורואים בהתחלפות התלמידים, ולבסוף אף בת קול מן השמים שמצדיקה אותו, אינה מועילה. כי לא בשמים היא, אלא בבית המדרש שאתה שייך אליו, קבוע בו, ונטוע בו. הכרעת הרוב של חבריך, היא שתקבע גם לגביך. כי רק כך יתקדם העולם לתיקונו.

בגמרא בתענית כד: , 'אמר רב יהודה אמר רב: בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת: כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני דיו בקב חרובים מערב שבת לערב שבת'. ר' חנינא עסוק בהטבה לאחרים בלבד. במשיכת השפע משורשי המציאות לכל בני דורו, שלא לטובת עצמו. ולכן, מתאים לו קב חרובים. וכן גם בשבת לג: , מסופר על ר' שמעון בר יוחאי שהתחבא במערה, נעשה לו נס ונברא לו עץ חרובים. כי רשב"י עסוק שם במערה, אך ורק בתיקון העולם, בהטבת הדורות הבאים, בהמשכת שפע התיקון הרזי השמימי, לדורות.

כך היא גם תורתו של מרן הרב קוק. בדורו לא ממש הבינו אותו. ולכן הוא כתב וכתב בלי סוף. יש תיאורים על כתיבתו שהיתה במשך שעות רבות ללא הפסקה. הרב ידע שהוא מכין את המזון לדורות הבאים, להמשך הגאולה, כשאורה של ארץ ישראל יחדור יותר ללבבות, ויפתח שערי הלב, להבנת אורותיה הפנימיים של תורת ארץ ישראל. תורתו של מרן הרב זצ"ל, היא החרוב הזקן, הנותן את פירותיו במלוא דובשם, דוקא בדורנו.

וחד חרוב

עד כה דיברנו על החרוב כמבטא את עולם התוהו, וגם את המהלך של עולם התיקון. אבל חז"ל הוסיפו ודיברו על החרוב, גם לעתיד לבוא. אמר רב קטינא בגמרא ראש השנה לא, 'שיתא אלפי שני הוה עלמא וחד חרוב, שנאמר (ישעיהו ב') ונשגב ה' לבדו ביום ההוא'. כלומר, ששה אלפי שנים עולמנו זה, ואחריו יבוא, אלף אחד 'חרוב'.

כתב הרמב"ם במורה נבוכים ח"ב כט', כי 'וחד חרוב, אינו העדר המציאות לגמרי'. כלומר, אין הכוונה שהעולם נחרב ויותר אינו קיים. וכן אמר המלאך המגיד לר' יוסף קארו, מגיד מישרים ויקהל מ"ק, שהכוונה היא לומר, שבזמן תחיית המתים שהוא אחר ימות המשיח, יהא העולם חרב מתאוות וכיסופי זה העולם, כי באותו זמן יתבטל יצר הרע מן העולם. וכ"כ השלי"ה בתולדות אדם בית דוד קמא', שהאלף השביעי הוא בחינת שנת שמיטה של העולם. ויעלה העולם במדרגות הנצחיות מעילוי לעילוי.

כתב הרב קוק באורות, ישראל ותחיתו יג', שבכל תקופה שהקב"ה מחדש את עולמו, הורס מצב קודם ובונה עולם חדש, אין זו אלא הארה, ענף, הלקוח 'מאלף השנים של ההחרבה הכללית, שענפיה מתפשטים בכל עת אשר תחיל ארץ ותנוע'.

המהלך של החרוב הזקן, מתחיל ביבונה עולמות ומחריבין, ממשיך ב'קדושה המחרכת' הבונה ומקדמת את העולם, 'חפץ הטבת הדורות הבאים', ומגיע אל האלף השביעי, 'וחד חרוב', כשהעולם כבר יגיע למדרגה, בה נשגב ד' לבדו בעולמו, וההתעלות החרובית תהיה בתוך הנצחיות המתוקנת.

וקם שבט מיהודה

לסיום, נותרה לנו עוד נקודה אחת לברר, מה הקשר בין ראש השנה לאילנות, החל בט"ו בשבט, לחג השבועות בו נידונין פירות האילן? אז תרשו לי להציע לפניכם חידוש נועז במקצת.

הסברנו לעיל, שהאילן הוא שילוב הוי"ה אדנות, המבטא את הולכת השפע משמים לארץ, והתרוממות הארץ לקבל עליה עול מלכותו של הקב"ה, אדון כל הארץ. הצינור הגדול ביותר להולכת השפע, הוא מלך המשיח. וגם הוא מדומה לאילן, כדברי הנביא ישעיהו יא', 'ויצא חוטר מגזע ישי, ונצר משורשיו יפרא'. אבל איזה אילן. 'ונחה עליו רוח ד', רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ד'".

מלך המשיח, הוא המשלב הגדול ביותר של הוי"ה ואדנות. הוא המביא את העולם לתיקונו הגמור. עליו נאמר במדבר כד', 'וקם שבט מיהודה' ופירש רש"י, 'מלך רודה ומושלי'. ואיך הוא ימשול, אומר לנו ישעיהו הנביא שם, 'והכה ארץ בשבט פיו'. בכח הרוחני השמימי, שיבוא לידי ביטוי בדיבוריו, שמרוב גילוי האלוקיות שבהם, יקבל העולם כולו את דבריו.

בשיעורנו לשבועות, בעניין 'בית לחם יהודה', הבאנו את המדרש בב"ר צג', המביא את הפסוק ממשלי כ', 'מים עמוקים עצה בלב איש, ואיש תבונה ידלנה'. וממשיל המדרש, 'לבאר עמוקה מלאה צונן, והיו מימיה צוננן ויפין, ולא היתה בריה יכולה לשתות הימנה, בא אחד וקשר חבל בחבל ונימה בנימה משיחה במשיחה, ודלה הימנה ושתה. התחילו הכל דולין הימנה ושותין...'. זהו כוחו של יהודה בן יעקב, שהועבר ממנו לזרעו אחריו, ועד למלך המשיח. הכח לדלות ולהשקות מהמקום העמוק ביותר, מאור ד' המסתתר עמוק בתוך פרטי המציאות הארצית. וכפי שכתב השפת אמת לפרשת ויגש תרמז', בהסבר המדרש הנ"ל, 'שאחדות שבעולם הזה, צריך עצות ויגיעות רבות, עד שיכולין לקשר הכל בשורש האחדות'.

אז בחודש 'שבט', קם 'שבט' מיהודה, אותו שיכה הארץ ב'שבט' פיו. ובמזלו, מזל דלי, נמצא שורש עניינו של הדולה הגדול, משיח בן דוד. וביום טו' בו, בעת שהלבנה המלכותית במילואה, ומזלו של החודש בשיא תוקפו, שמחים אנו בשמחת האילן הקדוש, שהוא הוא השורש למלכות בית דוד, אשר תביא את העולם לשילוב הגדול מכולם, של הוי"ה ואדנות. משמעות הדברים היא, שבט"ו שבט מתעוררת המלכות בגניזו, ובחג השבועות, היא יוצאת לפועלה השלם. ולכן בט"ו שבט ראש השנה לאילן, אבל על הפירות בפועל, דנים בשבועות.

החרוב המלכותי הזקן

לתקן מדרגות רוחניות בתוך בית המדרש, זו עבודה גדולה. אבל לתקן את העולם, עד לשבירת קליפתו הקשה ביותר, והבאת העולם להתאחדותו הגמורה בשורשו האלוקי, זו העבודה הקשה מכולם, שרק מלך המשיח באורו המיוחד, יוכל להוציאה אל הפועל. אבל צריך לדעת, שלשבירת הקליפה הזו, צריך למשוך את האור הגבוה ביותר שיוכל בן אנוש למשוך אל הארציות המוגבלת, הוא האור המכונה 'עתיק יומין'.

כך רואה דניאל פרק ז' בחזונו, 'חזה הוית עד די כרסון רמיו, ועתיק יומין יתיב.. וארו עם ענני שמיא, כבר אנש אתה, ועד עתיק יומיא מטה.. ולה יהיב שלטון ויקר.. שלטון עלם די לא יעדה..'. רואה דניאל, ששמים כסאות, ועתיק יומין הוא הקב"ה, מתיישב למשפט. והנה עם ענני השמים, כבן אנוש בא, ועד עתיק יומין מגיע, ולו ניתן השלטון והכבוד, ושלטונו שלטון עולם, שלא ינטל ממנו. מלך המשיח מגיע בשילוב שמים וארץ, למקום הגבוה ביותר, ומשם לוקח את האור לפצח את הקליפה הקשה ביותר, עד שלא יהיה יותר שום ערעור על מלכותו, מלכות כלל ישראל, שהיא בעצם התגלות מלכות ד' בעולם.

החרוב הזקן, רומז לעתיק יומין, הכתר העליון (כ"כ גם בליקוטי מוהר"ן ס' בהסברה שונה), לכן נותן הוא פירותיו רק בהגיעו לשבעים שנה, כשהוא כבר זקן עתיק יומין. מולו עומדת הקליפה הקשה ביותר, כמו שאומרת הגמרא בבכורות ח., 'אפעה לשבעים שנה, וכנגדו באילן חרוב'. היינו, נחש האפעה יולד רק לאחר שבעים שנה, כמו החרוב. וכתב הרמ"ק בפרדס כג', שאפעה, הוא כח 'הקליפה הקשה יותר מן הנחש'. הגמרא מקשרת בין האפעה לחרוב הזקן, כי רק בכוחו של עתיק יומין, הוא

החרוב הזקן, נוכל לנצח את הקליפה הקשה ביותר של העולם, על ידי מלך המשיח, אשר יגיע עד עתיק יומיו, בכח עוצמת שילובו בין שמים לארץ, ונזכה כולנו, להמליך את הקב"ה, מלכות שלימה בהויה כולה.

ביום ט"ו בשבט הזה, נתפלל מעומק הלב, שיתן ד' בליבנו ובלב כל מנהיגי ישראל, את ההבנה הקדושה, שמדינת ישראל - בה יוצא אל הפועל שלטוננו על ארץ ישראל - היא יסוד כסא ד' בעולם, שכל עניינה הוא שיהיה ד' אחד ושמו אחד (אורות ישראל, ו' ז'), שילוב הווי"ה ואדנות. ושנדע היטב, שהשילוב הקדוש הזה, בו תלויה גאולת העולם כולו, קשור בקשר חיים עם נשמתה של ארץ ישראל כולה, לכל גבולותיה. ומתוך ההבנה הקדושה הזו, נדע להתנהל נכון בדרך להטבת הדורות הבאים, עד להתגלות אורו של משיח צדקנו, אשר יתקן את העולם כולו, באורו של החרוב הזקן.

ט"ו בשבט שמח לכל עם ישראל

מקורות

א. מועדי ראיו"ה 214 – בקונטרס ט"ו בשבט לנזיר אלוקים הרב רבי דוד הכהן זצ"ל נאמר: המנהג בחו"ל לאכול מפירות ארץ ישראל בט"ו בשבט, ביחוד חרובין.

ב. רמב"ם ספר המצוות עשה קנ"ג- אילו אפשר דרך משל שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל, חלילה לאל מעשות זאת כי הוא הבטיח שלא ימחה אותות האומה מכל וכל, ולא יהיה שם בית דין ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנסמך בארץ, הנה חשבוננו זה לא יועילנו אז כלום בשום פנים. לפי שאין לנו רשות שנחשב בחוצה לארץ ונעבר שנים ונקבע חדשים אלא בתנאים הנזכרים כמו שבארנו. כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים.

ג. חתם סופר יו"ד רל"ד – וס"ל לרמב"ם דמה שחשבו הראשונים שנים וחדשים וקדשום, זה לא יועיל אלא כשעכ"פ נשאר בא"י אפילו כורמים ויוגבים ישראל, אשר בהגיע זמן ועידן ההוא ואז הכורמים יקבעו מועדים עפ"י חשבון הקדמונים ההמה, לפי מה שרואה בלוח ההיא ובסדר העיבור של כל שנה, ועי"ז מתקדשים המועדים בכל העולם, ואי לאו לא יועיל חשבון וקידש הקדמונים ושבטלה כל התורה חלילה ואין כאן אומה ישראלית ח"ו והיינו כליין אומה ח"ו אלא שהבטחנו יוצרנו שלא יהיה זה..

ד. שפת אמת שלח תרמה' - בודאי אמרו המרגלים אמת, כי בהיותם במדבר היה טוב להם, ונראה להם שחש ושלוש יהיה ירידה בכניסתם לארץ. אכן, באמת בני ישראל נבראו בעולם להעיד על הבורא יתברך ולתקן כל הבריאה. וזה היה צריך להיות המכוון לעשות שליחות ה'

בעולם לא לגרמייהו.. שזה רצונו יתברך בבני ישראל שבחר לחלקו מן התחתונים עם היות שנשמתן למעלה מן המלאכים, היה שמחה לפניו בירידתן לעולם הזה, ולהרים חלק הקדושה מתוך זה התערבות.. שזה כוחן של ישראל שנשמתן גבוה מאד ומתלבשין בגופות בעולם הזה ועל ידם מגביהין הכל.

ה. עולת ראי"ה ב' קנח' – נצר מטעי. מטע ד', האידיאלים הכלליים שהם המגמות העולמיות כולן.. – נשמתה של האומה הישראלית ונשמתו של כל יחיד מישראל בפנימיות מהותה, מאור זה היא אצולה. ויש בה חשק של חפץ חיים ועצמיות עליון זה, שאין טהרתו ועצמתו נפסקת, ולא משתנה מפני שום כח ושום מאורע שבעולם.. עולמה המוגבל המעשי אינו אלא משכלל ומבליט את צביונה.. דומה למטע כרם ע"י שתילי נצרים מוכנים כבר בצורתם, לא כצורה היולנית שרק כח כמוס בה, דוגמת מטע של גרעין שאם לא יעבד וירקב לא יצלח למאומה.. לא כן ישראל אשר רוממנו מכל לשון, ואצילות הנשמה הוכנה מראש מקדם בכליל תפארתה במעמד מתעלה מכל בחירה וחפץ מוגלם.

ו. אורות עמי' קב' – נשמות דתוהו גבוהות הן מנשמות דתיקון. גדולות הן מאד, מבקשות הן הרבה מן המציאות מה שאין הכלים שלהן יכולים לסבול. מבקשות הן אור גדול מאד, כל מה שהוא מוגבל, מוקצב ונערך, אינן יכולות לשאתו. הן ירדו ממעלתן מראשית הנטיה של ההויה להולד, התרוממו כשלהבת ונדעכו. שאיפתן הבלתי סופית לא תכלה, הן מתלבשות בכלים שונים, שואפות הרבה יותר ויותר מהמידה, שואפות ונופלות. רואות שהן כלואות בחוקים, בתנאים מוגבלים שאינם נותנים להתרחב לאין קץ, למרומים אין די, והנן נופלות בתוגה ביאוש, בחרון.. מתגלות הן בעזי-פנים שבדור. הרשעים בעלי הפרינציפים, הפושעים להכעיס ולא לתאבון, נשמתם גבוהה מאד - מאורות דתוהו. בחרו בהרס והינם מהרסים, העולם מתטשטש על ידם והם עימו.. אבל גבורי כח יודעים, שגילוי כח זה, הוא אחד מהחזיונות הבאים לצורך שכלולו של עולם, לצורך אמוץ כוחותיה של האומה, האדם והעולם. אלא שבתחלה מתגלה הכח בצורת התוהו, ולבסוף ילקח מידי רשעים וינתן בידי צדיקים, גבורים כאריות, שיגלו את אמתת התקון והבנין, בעז רוח של שכל צלול ואמיץ ובאומץ נפש של הרגשה והתגלות מעשית קבועה וברורה. הסופות הללו יחוללו גשמי נדבה..

לשיעורים נוספים הכנסו לאתר – 'רוח ירושלמית' – yerushalayim.tv
לתגובות, הערות, והצטרפות לרשימת התפוצה : toratharav@gmail.com
טל' הרב זאגא : 058-5-216-216 טל' לבירורים : משה 050-6-238-938

השיעור מוקדש לעילוי נשמת אליהו בן ויקטוריה ז"ל אזולאי ת.נ.צ.ב.ה.